

Limes – 2020

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

ISSN 2411-4081

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ

2020
Випуск VII
Том 1

Берегове–Ужгород
2020

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том об'єднує праці з історії, педагогіки, мовознавства, економіки, соціальної географії, соціології, матеріалознавства і технологій.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ (протокол №1 від 10.02.2020 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР:

Єлизавета Молнар Д., доктор філософії з гуманітарних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Адальберт Рац, доктор філософії з природничих наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Емьовке Бергхауер-Олас, доктор філософії з галузі соціальні та поведінкові науки (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан Кормочі, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит (кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет), Ібоя Самборовскі-Нодь, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лона Лехнер, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Катерина Дудич, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лорант-Денеш Давід, забілітований доктор у галузі «регіональні науки», професор (Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана), Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Марія Ген, кандидат біологічних наук, забілітований доктор у галузі «науки про довкілля» (кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана), Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Олена Біда, доктор педагогічних наук, професор (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Роберт Бачо, доктор економічних наук, професор (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Тетяна Чонка, кандидат філологічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Томаш Врabelь, кандидат філологічних наук, доцент (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юдіта Павлович, кандидат педагогічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Чотарі, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ: *Мелінда Орбан та Олександр Добош*

ВЕРСТКА: *Вікторія Товтін*

КОРЕКТУРА: *Льдіко Гріца-Варцаба, Олександр Кордонець та Томаш Врabelь*

ДИЗАЙН ОБКЛАДИНКИ: *Ласло Веждед*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Черє Янош» при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ (Адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Веб-сторінка: www.kmf.uz.ua Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua Тел.: (00 380-3141) 4-28-29) та ТОВ «РІК-У» (Адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

© Автори, 2020

© Редактори, 2020

ISSN 2411-4081

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2020
VII. évfolyam
1. kötet

Beregszász–Ungvár
2020

ETO 001.89(058)

L 67

A LIMES című tudományos évkönyv 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsának határozata alapján jelenik meg. A tudományos évkönyv a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. A LIMES jelen kötete a történet-, a nevelés-, a nyelv- és a gazdaságtudomány, a társadalomföldrajz, a szociológia, valamint az anyagtudomány és technológia különböző területeit öleli fel.

Nyomatott tömeg-tájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:

széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.

*Kiadásra javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2020.02.10., 1. számú jegyzőkönyv).*

FŐSZERKESZTŐ:

dr. Orosz Ildikó, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF)

FELELŐS SZERKESZTŐ:

dr. Molnár D. Erzsébet, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF)

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

prof. dr. Bacsó Róbert, a közgazdaság-tudományok doktora (Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RF KMF), dr. Berghauer Sándor, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF), dr. Berghauer-Olasz Emőke, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Bódi Béla, a fizika- és matematikatudományok doktora (Matematika és Informatika Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Bida Olena, a neveléstudományok doktora (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Csatáry György, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), dr. Csonka Tetyána, a nyelvtudományok kandidátusa (Ukrán Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. habil. Dávid Lóránt Dénes (Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, Szent István Egyetem), dr. Dudics Katalin, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. habil. Höhn Mária, a biológiai tudományok kandidátusa (Növénytan Tanszék, Szent István Egyetem), dr. Karmacsai Zoltán, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Kész Margit, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Lechner Ilona, PhD (Angol Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Molnár József, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF), dr. Nagy Béla, a biológiai tudományok kandidátusa, docens (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF), dr. Pavlovics Judit, a neveléstudományok kandidátusa (Ukrán Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Protopopova Vira, a biológiai tudományok doktora (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF), dr. Rác Béla, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), Szaborovszkyné dr. Nagy Ibolya, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Varga Zoltán Sándor, a biológiai tudományok doktora, professor emeritus (Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, Debreceni Egyetem), dr. Vrabely Tamás, a nyelvtudományok kandidátusa, docens (Angol Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Zsiguc György, a műszaki tudományok doktora (Matematika és Informatika Tanszék, II. RF KMF)

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. Brenzovics László, PhD (Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

MŰSZAKI SZERKESZTÉS: Dobos Sándor és Orbán Melinda

TÖRDELÉS: Tótin Viktória

KORREKTÚRA: Gricza-Varcaba Ildikó, Kordonec Olekszandr és Vrabely Tamás

BORÍTÓTERV: Vezsdel László

ETO-BESOROLÁS: a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos évkönyv megjelenését Magyarország Kormánya támogatta.

Alapító: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Jótékonyági Alapítványa (2016-tól Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

Kiadó: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Cím: 90 202 Beregszász, Kossuth tér 6. Honlap: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29) és a „RIK-U” Kft. (Cím: 88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

Nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.

© A szerzők, 2020

© A szerkesztők, 2020

ISSN 2411-4081

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ISSN 2411-4081

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

LIMES

Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

2020
Issue VII
Volume 1

Berehove–Uzhhorod
2020

UDC 001.89(058)

L 67

The scientific bulletin "LIMES" was established in 2014 and is published according to the resolution of the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. The scientific bulletin publishes the academic studies of students and teachers of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, as well as academic articles of researchers from Ukraine and abroad in Hungarian, Ukrainian and English languages. The given volume of "LIMES" contains academic studies and articles in History, Pedagogy, Philology, Economics, Human Geography, Sociology, Engineering and Technology.

**Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB, No. 20762-10562P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine on the 8th of May, 2014**

*Recommended to publication by the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education, record No.1 of February 10, 2020*

EDITOR-IN-CHIEF:

Ildikó Orosz, PhD (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College)

MANAGING EDITOR:

Erzsébet Molnár D., PhD (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College)

EDITORIAL BOARD:

Béla Bódi, D.Sc. in Physics and Mathematics, professor (Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College), *Béla Nagy, C.Sc. in Biology, associate professor* (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College), *Béla Rácz, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Emőke Berghauer-Olasz, PhD* (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College), *György Csatóry, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Ibolya Szamborovszky-Nagy, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Ilona Lechner, PhD* (English Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *József Molnár, PhD* (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College), *Judit Pavlovics, C.Sc. in Pedagogy* (Ukrainian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Katalin Dudics, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Lóránt Dénes Dávid, PhD, Dr. habil, professor* (Institute of Regional Economics and Rural Development, Szent István University), *Margit Kész, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Mária Höhn, C.Sc. in Biology, Dr. habil* (Department of Botany, Szent István University), *Olena Bida, D.Sc. in Pedagogy, professor* (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College), *Róbert Bacsó, D.Sc. in Economics, professor* (Department of Accounting and Auditing, Transcarpathian Hungarian College), *Sándor Berghauer, PhD* (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College), *Tamás Vrabely, C.Sc. in Philology, associate professor* (English Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Tetyána Csonka, C.Sc. in Philology* (Ukrainian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Vira Protopopova, D.Sc. in Biology, professor* (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College), *Yurij Zhiguts, D.Sc. in Technical Sciences, professor* (Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College), *Zoltán Sándor Varga, D.Sc. in Biology, professor emeritus* (Department of Evolutionary Zoology and Human Biology, University of Debrecen), *Zoltán Karmacs, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College)

RESPONSIBLE FOR PUBLISHING:

László Brenzovics, PhD (Charitable Foundation "In support of the Transcarpathian Hungarian College")

TECHNICAL EDITING: *Melinda Orbán and Sándor Dobos*

PAGE PROOF: *Viktória Tótin*

PROOF-READING: *Ildikó Gricza-Varcaba, Oleksandr Kordonec and Tamás Vrabely*

COVER DESIGN: *László Vezsdel*

UNIVERSAL DECIMAL CLASSIFICATION (UDC): *Apáczai Csere János Library of Transcarpathian Hungarian College*

Authors are responsible for the content of academic studies and articles.

The publication of the scientific bulletin is sponsored by the government of Hungary.

Founder: Charitable Foundation of Transcarpathian Hungarian Pedagogical College (after 2016 Charitable Foundation "In support of the Transcarpathian Hungarian College")

Publishing: Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address: Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. Website: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29) and "RIK-U" LLC (Address: Gagarin Street 36, 88000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua)

Printing: „RIK-U” LLC.

© The Authors, 2020

© The Editors, 2020

ISSN 2411-4081

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

Зміст

<i>Чобо Б. Штенге</i> : Штрихи з історії операції Гвардії обірванців на Закарпатті – I. Здача в полон біля села Шаланки	15
<i>Чобо Б. Штенге</i> : Штрихи з історії операції Гвардії обірванців на Закарпатті – II. «Відновники карти» у битві на Водохреща 6 січня 1939 р.	43
<i>Арпад Попей</i> : Штрихи до історії виборів Союму Карпатської України в лютому 1939 року.....	59
<i>Котолін Шішко</i> : «Sic transit gloria mundi?» Роздуми про ататюркізм	83
<i>Роберт Бачо</i> : Реформа ордену василян на Закарпатті і її роль у посиленні суспільної та місійної діяльності ордену в 1920–1939 рр.	103
<i>Тібор Товт</i> : Еміграція гунгаристів і 1956.....	117
<i>Янош Шебовк</i> : Одна дівчина, три адресанти – Листи до Деметрії.....	131
<i>Томаш Ревої</i> : Оранієнбаумський плацдарм.....	145
<i>Одел Гал</i> : «Святі листи з неба» в народних рукописах	149
<i>Едіта Гайду</i> : Історія розбудови колгоспної системи в селі Горонглаб у 1944–49 роках.....	157
<i>Ласло Борош</i> : Герої на небосхилі Закарпаття. Рецензія на книги «Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939» та «Elfelejtett hősök. A magyar királyi honvéd légiőrök ázsai a második világháborúban» Чобо Б. Штенге	173
<i>Ласло Поллоі</i> : Рецензія на книгу «Gyorsan haza! Szokoro damoj! Szoboszlay György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947».....	179
* * *	
<i>Аннамарія Качур</i> : Мотивація вибору школи на Закарпатті (на базі дослідження однієї берегівської угорської школи).....	185
<i>Катерина Гнатик</i> : Угорська мова як іноземна мова.....	201
<i>Бейло Нодь – Ержебет Когут – Ласло Молнар – Крістіан Берец</i> : Організація симпозіуму з природничих дисциплін у середніх школах	211
<i>Єва Чілік</i> : Ефективні практики в класі – «супер-дайверс» для узгодження освітніх потреб осіб, що вивчають різні мови, у ранньому дитячому віці	219
<i>Газім Т. Алкрішен</i> : Мотивація, аттitudи і прагнення у вивченні англійської мови: приклад студентів і студенток йорданської національності в університеті «Мутах»	247

Наєм Афшар: Впливи домінантної першої мови (L1) на засвоєння звучання англійської мови у середовищі двомовних турецько-перських осіб..... 253

* * *

Катерина Ливріну: Адаптація французьких термінів з хореографії в українській мові..... 263

Сільвія Ковач: Автономія, автономне навчання: від теорії до практики 269

Вікторія Штефуца: Особливості композиційної структури українських пам'яток XIV–XV століть 279

Катерина Чейке: Рецензія на книгу «Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben» 287

* * *

Мирослав Дністрянський – Борис Жулканич – Наталія Дністрянська: Розвиток туризму та рекреації як чинник подолання соціально-економічної депресивності міських поселень Бойківщини 291

Аніта Р. Федор: Інвестиції в людський капітал жінок з маленькими дітьми під час декретної відпустки 299

Юрій Жигуц – Чобо Кудлотяк: Нові технологічні тенденції використання SHS.....315

* * *

Календар подій (2019/2020 навчальний рік)..... 321

Tartalom

<i>B. Stenge Csaba</i> : Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből I. A salánki megadás	15
<i>B. Stenge Csaba</i> : Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből II. Térképhelyesbítők a „vízkereszti csatában”, 1939. január 6-án	43
<i>Popély Árpád</i> : Szojmválasztás Kárpátalján 1939 februárjában. Adalékok a kárpátukrán sojzm megválasztásának történetéhez	59
<i>Siska Katalin</i> : Sic transit gloria mundi? Gondolatok az atatürkizmusról.....	83
<i>Bacsó Róbert</i> : A bazilita szerzetesrend reformja Kárpátalján és annak szerepe a társadalmi és missziós tevékenység megerősödésében 1920–1939 között.....	103
<i>Tóth Tibor</i> : A hungarista emigráció és 1956.....	117
<i>Sebők János</i> : Egy lány, három levélíró – Levelek Demetriashoz.....	131
<i>Révai Tamás</i> : Az oranienbaumi hídfőről	145
<i>Gál Adél</i> : Az „égből érkező szent levelek” a népi kéziratokban	149
<i>Hajdu Edit</i> : A kolhozrendszer kiépítésének története Haranglábbon 1944–49 között	157
<i>Boros László</i> : Hősök Kárpátalja egén. Recenzió B. Stenge Csaba <i>Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939</i> és <i>Elfelejtett hősök. A magyar királyi honvéd légierők ászai a második világháborúban</i> című kiadványairól	173
<i>Pallai László</i> : Recenzió a <i>Gyorsan haza! Szkoro damoj! Szoboszlav György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947</i> című kiadványról.....	179
* * *	
<i>Kacsur Annamária</i> : Iskolaválasztási motivációk Kárpátalján: esettanulmány egy beregszászi magyar iskola alapján.....	185
<i>Hnatik Katalin</i> : Magyar nyelvoktatás másként	201
<i>Nagy Béla – Kohut Erzsébet – Molnár László – Berecz Krisztián</i> : Természettudományos diákszimpozium szervezése középiskolában	211
<i>Csillik Éva</i> : Hatékony osztálytermi gyakorlatok a „szuper-diverz” több nyelvet tanulókat oktatási szükségleteinek összeegyeztetésére korai gyermekkorban	219
<i>Alkhrisheh Hazim T.</i> : Motiváció, attitűd és törekvések az angoltanulásban: a Mutah Egyetem jordán nemzetiségű férfi és női hallgatóinak példája	247

Afshar Naeimeh: A domináns első nyelv (L1) hatásai az angol nyelv hangzóinak elsajátítására török/perzsa kétnyelvű személyek körében 253

* * *

Lőrincz Katalin: Francia koreográfiai fogalmak adaptációja az ukrán nyelvben 263

Kovács Szilvia: Önállóság, autonóm nyelvtanulás: elmélettől a gyakorlatig 269

Stefuca Viktória: A XIV–XV. századi ukrán írott emlékek strukturális ismeret-
tetőjegyei.....279

Cséke Katalin: Recenzió a *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben* című
kiadványról 287

* * *

Dnyisztrjanszkij Miroszlav – Zsulkanics Borisz – Dnyisztrjanszka Natalija:
A turizmus és a rekreáció fejlesztése mint a bojkófföldi városi települések
társadalmi-gazdasági elmaradottsága felszámolásának tényezője 291

R. Fedor Anita: A kisgyermekes nők emberi tőkeberuházása a gyermekgond-
zási szabadság alatt..... 299

Zsiguc György – Kudlotyák Csaba: Új technológiai trendek az SHS használatában..... 315

* * *

Eseménynaptár (2019/2020-as tanév)..... 321

Contents

<i>Csaba B. Stenge</i> : Chapters from the Ragged Guards' Operation in Transcarpathia (1st). Surrender at Salánk	15
<i>Csaba B. Stenge</i> : Chapters from the Ragged Guards' Operation in Transcarpathia (2nd). Map Correctors in the "Battle of Epiphany" on 6 January 1939.	43
<i>Árpád Popély</i> : Elections to the Soim in Transcarpathia in February 1939. On the History of the Elections to the Carpatho-Ukrainian Soim.....	59
<i>Katalin Siska</i> : Sic transit gloria mundi? Thoughts on Atatürkism.....	83
<i>Róbert Bacsó</i> : The Reform of the Basilian Order in Transcarpathia and its Role in the Strengthening of the Societal and Missional Work Between 1920 and 1939	103
<i>Tibor Tóth</i> : The Hungarist Emigration and 1956.....	117
<i>János Sebők</i> : One Girl, Three Letter Writers – Letters to Demetrias	131
<i>Tamás Révai</i> : The Oranienbaum Bridgehead	145
<i>Adél Gál</i> : "Holy Letters from Heaven" in Manuscripts.....	149
<i>Edit Hajdu</i> : History of Building up the Collective Farm System in Harangláb in the Period of 1944–49	157
<i>László Boros</i> : Heroes in the Sky of Transcarpathia. Review on Books "Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939" and "Elfelejtett hősök. A magyar ki- rályi honvéd légierők ászai a második világháborúban" Written by Csaba B. Stenge.....	173
<i>László Pallai</i> : Review on Book "Gyorsan haza! Szkoro damoj! Szoboszlaj György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947"	179
* * *	
<i>Annamária Kacsur</i> : School Choice Motivations in Transcarpathia: a Case Study Based on a Hungarian School in Beregszász.....	185
<i>Katalin Hnatyk</i> : Hungarian as a Foreign Language	201
<i>Béla Nagy – Erzsébet Kohut – László Molnár – Krisztián Berecz</i> : Organizing Science Symposium in a Secondary School.....	211
<i>Éva Csillik</i> : Effective Practices for Meeting the Learning Needs of "Superdi- verse" Multi-language Learners in Early Childhood Classrooms	219
<i>Hazim T. Alkhrisheh</i> : Motivation, Attitude and Effort towards Learning English: The Case of Mutah University Jordanian Male and Female Students	247

<i>Naeimeh Afshar</i> : Effects of L1 Dominance on the Acquisition of English Sounds by Turkish/Persian Bilinguals.....	253
--	-----

* * *

<i>Katalin Lőrincz</i> : Adaptation of French Choreography Terminology in the Ukrainian Language	263
---	-----

<i>Szilvia Kovács</i> : Autonomy, Autonomous Learning: from Theory to Practice.....	269
---	-----

<i>Viktória Stefuca</i> : The Structural Characteristics of Ukrainian Writings of the XIV–XV Centuries.	279
---	-----

<i>Katalin Cséke</i> : Review on Book "Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben".....	287
--	-----

* * *

<i>Miroslav Dnistrianskyi – Boris Zhulkanich – Nataliya Dnistrianska</i> : Tourism and Recreation Development as a Factor of Overcoming Socio-Economic Downturn of Boikivschyna Town Settlements.....	291
---	-----

<i>Anita R. Fedor</i> : Investment into Human Capital by Women Who Are Temporarily away from Labour Market.....	299
--	-----

<i>Yurij Zhiguts – Csaba Kudlotyák</i> : New Technological Trends of Using SHS.....	315
---	-----

* * *

Events Calendar (2019/2020 academic year)	321
---	-----

Magyar nyelvoktatás másként... **

Rezümé. Jelen tanulmány elsődleges célja egyrészt a magyar nyelv új kontextusba helyezése Kárpátalján, a magyar nyelv idegen nyelvként történő jelen oktatási helyzetének felvázolása, másrészt azon tankönyvek és segédanyagok felkutatása, illetve bemutatása, amelyek Magyarországon jelentek meg a magyar mint idegennyelv-oktatásban a '60-as évektől napjainkig. Az eredmények azt sugallják, hogy a nyelvkönyvek az idő tükrében vizsgálhatóak, és módszertani sajátosságuk is ebben rejlik. A tanulmány további közvetett célja, hogy az eredmények figyelembevételével helyi készítésű nyelvkönyvek lássanak napvilágot Kárpátalján a magyar mint idegennyelv-oktatás területén.

Kulcsszavak: magyar mint idegen nyelv, nyelvkönyvek, tanítási módszerek

Резюме. Метою цього дослідження є, по-перше, постановка питання угорської мови у Закарпатті у новий контекст, окреслення ситуації з викладанням угорської мови як іноземної, по-друге, виявлення й представлення тих підручників і допоміжних матеріалів з угорської мови як іноземної, які видавалися в Угорщині з 60-х років і до наших днів. Результати вказують на те, що підручники з мови необхідно аналізувати через призму часу, а специфіка представленої в них методики саме в цьому й полягає. Опосередкованою метою роботи є розробка місцевих закарпатських підручників з угорської мови як іноземної на підставі отриманих результатів.

Ключові слова: угорська як іноземна мова, підручники з угорської мови як іноземної, методики

Abstract. The study aimed at taking into consideration the concepts of Hungarian as a foreign language in Transcarpathia, describing the situation of Hungarian as a foreign language teaching there. Furthermore it examines the course books released from 1960 till nowadays in Hungary. The results suggest that course books should be analysed by different language teaching methods during the time. The techniques and principles also depend on these language teaching methods. The second aim of the study is to write similar course books related to Hungarian as a foreign language in Transcarpathia paying special attention to the results.

Keywords: Hungarian as a foreign language, language course books, teaching methods.

Kárpátalja a többnyelvűség egzotikus szigete, ahol az ukrán, orosz, magyar, román, szlovák és még számos nyelv él és virul. Az államnyelv ugyan az ukrán, de a hétköznapok egészen más képet mutatnak. A nyelvpolitika mindig is erős mértékben befolyásolta a térséget a nyelvoktatás szempontjából attól függően ki volt éppen az ukrán kormány élén. A magyar nyelvet kisebbségi nyelvként tartják számon Ukrajnában, ezért nem csoda, hogy Kárpátalján a magyar nyelv Ukrajna függetlensége óta rengeteget küzdött a fennmaradásáért. Ráadásul a legújabb, 2017-ben látott napvilágot nyelvtörvény igencsak negatív hangvételű a nemzeti kisebbségi nyelvekre nézve. Az 5. osztálytól már nem engedélyezi a nemzeti kisebbségi anyanyelvok-

* Oktató, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológiai Tanszék, Angol Tanszéki Csoport; doktorandusz hallgató EKE NTDI. * Викладач, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, кафедра філології, відділення англійської філології. * Teacher, Transcarpathian Hungarian College, Department of Philology, English Language and Literature Branch. *mesterkati29@kmf.uz.ua*

** Jelen munkát Magyarország Collegium Talentum 2018 programja támogatta.

tatást, ukránul kell tanulniuk a diákoknak. Ugyan a nyelvtörvény bevezetésének időpontja, formája és módja kérdéses, mégis aggodalmakra adhat okot.

Paradox módon a magyar nyelv népszerűsége mégis egyre magasabb, természetesen ennek okai eltérőek (BEREGSZÁSZI 2016). A magyar nyelv új szerepben tündököl, mégpedig idegen nyelvként oktatják intézményes keretek között. Az elmúlt években 25 kárpátaljai ukrán iskolában indították el a magyar mint idegen nyelv szabadon választott hivatalos tárgyat. A 2018-as adatok szerint Beregszászban például 3 ukrán iskolában és 2 kéttannyelvű iskolában folyik a magyar nyelv második idegen nyelvként történő oktatása, illetve fakultatív jelleggel. Jelenleg 865 diák tanulja a magyart idegen nyelvként (BEREGSZÁSZI VÁROSI TANÁCS OKTATÁSÜGYI FŐOSZTÁLYÁNAK ADATBÁZISA 2018). Az alábbiakban látható egy részletesebb táblázat a beregszászi iskolákról.

1. táblázat. A magyar mint idegen nyelvet tanulók számának megoszlása Beregszász iskoláiban

Iskola	Az ukrán gimnázium	Az 1. sz. középiskola	Az 5. sz. középiskola		A 10. sz. középiskola	A 3. sz. középiskola
	fakultatív	fakultatív	második idegen nyelv	fakultatív	második idegen nyelv	második idegen nyelv
Létszám	37	460	108	108	29	123

Az adatokból kitűnik, hogy egyes iskolákban fakultatív jelleggel oktatják a magyar nyelvet idegen nyelvként, míg más iskolákban második idegen nyelvként vezették be. A tanulók osztályok szerinti megoszlását tekintve a 3. sz. iskolában a legszéleskörűbb, hiszen itt 1–11 osztályig tanulják az idegen nyelvet heti 2 órában. A másik 4 iskolában csak bizonyos osztályokban tanulják. A Beregszászi járásban a 2018-as adatok szerint 159 tanuló tanulja a magyar nyelvet idegen nyelvként (BEREGSZÁSZI JÁRÁSI KÖZIGAZGATÁSI HIVATAL OKTATÁSÜGYI FŐOSZTÁLYÁNAK ADATBÁZISA 2018).

A felnőttoktatásban szintén elterjedt a magyar nyelv tanulása. 2016 tavaszától az alábbi helyszíneken indították el a magyar mint idegen nyelv tanítását tanfolyam formájában: Alsókerepec, Bányó, Bercsényifalva, Beregszász, Bustyaháza, Csap, Drágabártfalva, Herincse, Homok, Huszt, Ilosva, Kereknye, Kincses, Királyháza, Kispásztély, Kölcsey, Körösmező, Magyaromját, Monostor, Munkács, Nagyberezna, Nagybocksó, Nagyláz, Nagyszőlős, Nevicke, Ókemence, Onokóc, Ökörmező, Perecseny, Rahó, Rákos, Saján, Szentmiklós, Szerednye, Szolyva, Szőlősvégárdó, Szvidovec, Taracköz, Tasnád, Técső, Tekeháza, Tiszabogdány, Ungordas, Ungvár, Vidráspatak. Az oktatás 75 tanárral, 140 csoportban, 1880 fővel kezdődött meg, 45 településen, 50 helyszínen. (Ökörmezői járás – 19 fő, Nagybereznai járás – 20 fő, Ilosvai járás – 54 fő, Rahói járás – 58 fő, Perecsenyi

járás – 62 fő, Beregszászi járás – 112 fő, Huszti járás – 136 fő, Munkácsi járás – 140 fő, Nagyszőlősi járás – 410 fő, Técsői járás – 424 fő, Ungvári járás – 445 fő. Azóta ezek a számok csak egyre növekednek. 2017 nyarán és őszén több mint 4000-en jelentkeztek nyelvtanfolyamokra és 2503-an be is fejezték (VÁRADI NATÁLIA, II.RFKMF FELNŐTTKÉPZÉSI KÖZPONT ADATBÁZISA 2016–2017). A nyelvtanításban a tanfolyamok elindítása mellett jelentős felelősség hárul az oktatókra. Ahhoz, hogy egy nyelvtanuló sikeresen megtanuljon magyarul, természetesen szakképzett tanárookra is szükség van. Kárpátalján a magyar nyelvet eddig főként anyanyelvként oktatták a magyar nyelvtanárok, nem pedig idegen nyelvként. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola együttműködve a Károli Gáspár Református Egyetemmel egy kihelyezett képzést indított el 2016-tól azoknak a pedagógusoknak, akik szeretnének szakképesítést szerezni a magyar mint idegen nyelv tanításának módszereiről. A képzés során természetesen olyan kérdésekre is választ kell találni, hogy milyen tankönyvek, nyelvkönyvek segédanyagok állnak a rendelkezésre, amelyek hozzájárulhatnak az eredményes nyelvtanuláshoz,

Jelen tanulmány célja elsősorban az, hogy feltérképezze azokat a nyelvkönyveket illetve segédanyagokat, amelyek a magyar mint idegennyelv-oktatásban megjelentek, és segítségére legyen a tanárok és a nyelvtanulók számára nyelvkönyvválasztás során. A teljesség igénye nélkül kerülnek bemutatásra azok a nyelvkönyvek, amelyek a '60-as évektől napjainkig jelentek meg Magyarországon. Ehhez azonban néhány fogalom kerül tisztázásra a magyar nyelvvel kapcsolatban.

A magyar mint idegen nyelv tanítása Magyarországon gazdag történeti háttérrel és mára már kiépített hálózatokkal rendelkezik. Az idegen nyelvek tanítása-akor akarva akaratlanul is előjönnek olyan kérdések, hogy mit is tekintünk idegen nyelvnek, származásnyelvnek, második nyelvnek. Ezen kategóriák ugyanis előirányozzák, milyen szempontokat kell figyelembe venni egy nyelvkönyv kiválasztása során. A nyelv tipizálásánál sokféle megközelítésből ki lehet indulni, de mindig az anyanyelv a központi mag, amelyből építkezhetünk. Bárdos Jenő értelmezésében az anyanyelv egyedfejlődésünk során először megtanult nyelv, a további nyelvek tanulása esetén ez már primer élményt biztosít (BÁRDOS 2005:19). Alapvetően két szemléletet kell szem előtt tartanunk: bármely nyelvet, beleértve a magyar nyelvet is, taníthatjuk anyanyelvként és nem anyanyelvként. A második nem anyanyelvként való értelmezésnek már árnyaltabb képe van. A Szépe György és Éder Zoltán-féle tipológiai rendszerben végigvezethető ezeknek a fogalmaknak a tisztázása a magyar nyelv vonatkozásában. Szépe György a következőképpen helyezi el a magyart idegen nyelvként. A nyolcféle kategóriából csupán egyre vonatkoztatja igazán a magyart mint idegen nyelvet. „*A magyar mint eszköz jellegű idegen nyelv.* – Ez a külföldön nyelvet tanulók típusa: ők a magyar nyelvet valamilyen célból kívánják felhasználni: ez a cél lehet „akadémiai” (tudományos vagy felsőoktatási), de lehet kulturális, gazdasági vagy egészen esetleges személyes motivációjú. Természetesen a nyelvtanulás motivációja egyáltalán nem elhanya-

golható, éppen ezért ez a típus csak nagyjában tekinthető egységesnek.” (SZÉPE 1991: 145–184). A sztenderd magyar nyelvi kategóriákat kivéve a többi esetben *környezetnyelvről* beszél, illetőleg a környezetnyelv helyett a *második nyelv* terminológiáját preferálja. Éder Zoltán szerint szoros értelemben vett *magyar mint idegen nyelvről* akkor beszélhetünk, ha az idegeneknek forrásnyelvi környezetben történik a nyelvoktatás (ÉDER 1991: 185–212). Ő azonban kerüli a második nyelv használatát, mondván félreérthetőséget okozhat az angolszász irodalomból átvett terminus, mivel abban benne van a gyarmatosítók magas presztízsvé vált nyelve, ami valóban második nyelv a területen élők számára. A magyar nyelv idegen nyelvként való értelmezésével Giay Béla is foglalkozott egyik tanulmányában. Szerinte az anyanyelvet egy egész életen át tanuljuk, míg az idegen nyelvet egy adott életszakaszban. *Idegen nyelvoktatásról* akkor beszélhetünk, ha ez egy forrásnyelvi környezetben van jelen. Ha célnyelvi környezetben történik a tanítás, akkor *második nyelvtanításról* van szó, amely szorosan összefügg az akkulturációs folyamattal. Ilyenkor beszélhetünk olyan Magyarországra érkező külföldi diákokkal, akiknek szakképzési szándékaik vannak. *Környezetnyelv* esetén a nyelvtanítás valamelyik magyar diaszpóra földrajzi területén történik, jó példája ezeknek a két tannyelvű iskolákban bevezetett nyelvoktatás. Olyan eshetőséggel is számolni kell, amikor a nyelv az elődök nyelve volt, de ma már nem ez a kommunikáció elsődleges eszköze, *ekkor származásnyelvről* beszélünk. Szerinte a mai értelemben vett magyar mint idegen nyelv elnevezés csak a XX. század közepén alakult ki és terjedt el annak ellenére, hogy tanítása már jóval korábban elkezdődött. A magyar mint idegen nyelvről azt írja, hogy az általános pedagógiai, didaktikai, lélektani és egyéb jellemzők olyanok, mint más nyelvek oktatásánál, és ezek egészülnek ki a csak a magyar nyelvre vonatkozó sajátosságokkal (GIAY–NÁDOR 1998: 18). A fogalmak tisztázása révén látható, mennyire sokrétű lehet a magyar nyelv oktatása, és még inkább az, hogy a Magyarországon megjelent nyelvkönyveket mennyire hatja át az, hogy kinek is szólnak.

A magyar mint idegennyelv-oktatásban megjelenő könyvek a 60-as évektől a 80-as évekig

E tekintetben elsőként megemlíteném az 1965-ben megjelent Bánhidya–Jókai–Szabó könyvét a *Learn Hungariant*, amely a *Tanuljunk nyelveket!* sorozatban jelent meg. A könyv grammatikaközpontú, az angol nyelvet használja közvetítő nyelvként. A könyvben szövegeket is találunk, bár előbukkannak benne olyan szavak, amelyekben már túlmutat az idő, pl. elvtárs, fényképfelvétel. Minden fejezet végén található szöszedet, a könyv végén pedig grammatikai kifejezéseket tartalmazó angol–magyar nyelvű szöszedet. Gyakorlatait tekintve a nyelvtani fordító módszer fő elemeit vélhetjük felfedezni, úgy mint fordítási feladatok, nyelvtani kiegészítéses-, és átalakításos feladatok (BÁRDOS 2005). A könyv célja, hogy a nyelvtanuló minél részletesebben tisztában legyen a magyar nyelv grammatikájával.

Az Erdős–Kozma–Prileszky tollából napvilágot látott *Színes magyar nyelvkönyv I–II*. 1975-ből olyan külföldről Magyarországra érkezett diákok számára próbál alapfokú nyelvi tananyagokat biztosítani, akik egy év után magyar egyetemeken tanultak tovább. Eredetileg az akkori Nemzetközi Előkészítő Intézet szervezeti keretei között tanulók számára készítették egy 10–14 hetes intenzív nyelvtanfolyam keretében. A könyvhöz Munkafüzet is készült. A vizualitás nagy szerepet kap a könyvben. A szavakat, nyelvtani jelenségeket is színes képekkel, színekkel ábrázolják. A direkt módszer tanaiból jócskán merítve (BÁRDOS 2005) a szóbeliség osztálytermi megvalósulása kezd kibontakozni. A nyelvtani jelenségek megértését a képi ábrázoláson kívül a táblázatok is segítik. Megjelennek benne az intonációs gyakorlatok, a kérdés-felelet típusú feladatok. Kulturális tartalomként Budapestről találhatóak benne olvasmányok, népdalok. A könyv tulajdonképpen előfutára a későbbiekben megemlíthető *Halló, itt Magyarország* c. könyvnek. A felnőtt nyelvoktatással párhuzamosan megjelennek gyerekek számára is könyvek. *A Tanuljunk magyarul! Magyar szavak világa* c. könyv külföldön élő 8–12 éves magyar származású gyerekek számára készült. A könyv szerzője Szende Aladár, aki Takács Etel anyagának felhasználásával állította össze a kötetet 1975-ben. A könyv szerzője szerint a gyerekek használhatják egyedül vagy tanári, szülői segítséggel. A könyv bár tartalmaz írásbeli gyakorlatokat, olvasási feladatokat, rengeteg benne a gyerekdal pl. *Általmennék én a Tiszán....*, *Debrecenbe kéne menni....*, a vers (pl. *Nemes Nagy Ágnes: Éva és a liba*), nyelvtörő (pl. *Sárga bögre, görbe bögre*), találós kérdés és játék. Ezenkívül Magyarország történetébe és földrajzába is betekintést kaphatnak a gyerekek. A könyv hátán található egy Kulcs, amely a feladatok egy részének a megoldását foglalja magába, fejezetenként elősegítve az önálló tanulást. Egy másik, szintén külföldön élő 6–8 éves magyar származású gyerekek számára készült könyvet is megemlítenék, a *Tarka lepkét* Frittman Lászlóné szerkesztésében 1977-ből. Az előző könyvhöz hasonlóan mind témáiban, mind pedig kulturális tartalmában, pl. versek, népdalok, közmondások, mondókák, segítségével teljes mértékben igyekszik a gyerekeket megszólítani. Számos drillezési gyakorlat, rajzolási feladat és cselekedtetésre ösztönző feladat (pl. papírcsákó hajtogatása, tulipán készítése) található benne. Visszakanyarodva a felnőttoktatáshoz, az 1980-as években megjelent Szij Enikő tankönyve a *Magyar nyelvkönyv oroszajkúak számára*. A kezdők számára orosz közvetítőnyelven írt nyelvkönyv a magyar nyelvtani jelenségek bemutatására és magyarázatára fókuszál. Ugyanakkor minden lecke tartalmaz olvasmányt szöszedettel, és párbeszéd drilleztetése is előfordul benne. Ennél a könyvnél megjegyzendő, hogy később egy ehhez hasonló nyelvkönyv Vavra Klára *Vengerszkij jazük dlja nacsinajuscsih* c. könyvét (*Венгерский язык. Самоучитель для начинающих. Magyar nyelv. Önképzésre szolgáló tankönyv kezdők számára*) szerkesztésében, amely ugyan nem Magyarországon, hanem Moszkvában jelent meg először, de népszerűvé vált az orosz ajkúak körében. 50 lecke anyagában próbál segíteni a

tanulóknak különböző típusú és nehézségű gyakorlatok, nyelvtani magyarázatok, szöszedet és CD-melléklet segítségével. A könyv szerzője egyik írásában fel is hívja a figyelmet a már említett Szij Enikő-féle könyvre és Naumenko-Papp Ágnes *Praktyicseszki kurs vengerskovo jazika* c. könyvére (VAVRA 1990). Az *1000 szó magyarul* c. könyv először 1984-ben, majd 1986-ban jelent meg kezdők számára, szerzője Somos Béla, az Előkészítő Intézet nyelvtanára. Eredeti célja az volt, hogy redukált szókinccsel és csak bizonyos nyelvtani jelenségek bemutatásával, limitált idő alatt segítséget nyújtson azoknak, akik a mindennapos kommunikációban szeretnének érvényesülni. A különböző nyelvtanfolyamokon, előkészítőkön sikert élvezve, és tapasztalatokat merítve egy újabb kiadása is elkészült. A könyv mindegyik leckéje párbeszéddel indul, amit egy egyszerű nyelvtani jelenség bemutatása követ, majd egy magyar–angol–német szójegyzék következik, és utána pedig rengeteg gyakorlat az adott tananyaggal kapcsolatosan.

Az eddig bemutatott könyvek alapján elmondható, hogy a nyelvtanulás középpontjába állított grammatika az idő folyamán mérséklődik. A könyvekben azonban még így is rengeteg gyakorlat van a nyelvtani jelenségek automatizálására. A kulturális tartalom közvetítését szinte mindegyik könyv feladatának tekinti. A funkcionális nyelvhasználat még nem jellemző ebben a korszakban.

A 90-es évektől napjainkig

Ennek az időszaknak a kezdetén jelent meg az egyik legmaradandóbb tankönyv a magyar mint idegennyelv-oktatásban az 1992-ben keletkezett Erdős József–Prileszky Csilla *Halló, itt Magyarország! Magyar nyelvkönyv külföldieknek* c. nyelvkönyv két kötetben. Elődje, a *Színes magyar nyelvkönyv* még a 80-as évekből. Az előzőleg bemutatott könyvekhez képest ez már egy jóval inkább kommunikatívabb irányt követ. A könyvből két kötet készült, amelyben 20-20 lecke szól a mindennapi életben felhasználható legfontosabb beszédhelyzetekről. Minden lecke A, B, C, D egységekből áll. Az **A** egységben megjelenik az adott téma, helyszín, amivel a fejezet foglalkozik. A könyvben megjelennek olyan, az akkori években és ma is aktuális témák is, mint a munkanélküliség, álláshirdetés, felvételi elbeszélgetés. A **B** egység elsősorban a beszédkézségre irányul. A minta párbeszéd alkalmazása, a csoportfeladatok, szituatív feladatok a kommunikációhoz viszik közelebb a nyelvtanulót. A **C** egységben a nyelvtani szerkezetek kerülnek bemutatásra, leginkább képes formában. A nyelv funkcionális használata előtérbe kerül a formális nyelvtanulással szemben. A nyelvtani táblázatok is a funkcionalitásnak vannak alárendelve. Az utolsó egység a **D**, amelyben főként írásbeli nyelvtani feladatok találhatók. A könyv közvetítő nyelvet nem használ, egynyelvű szöszedetek vannak a fejezetek végén, amelyek szófajuk szerint vannak kategorizálva az adott témában. Mindkét kötethez tartozik egy CD-melléklet is.

Kovácsi Mária 1993-as *Itt magyarul beszélnek* c. kétkötetes könyve már eltér az előzőleg bemutatott könyvtől koncepciójában és a szövegek jellegében is. Kü-

lönlegességét az adja, hogy az egyes leckéket indító szövegek vagy párbeszéddek után háromnyelvű szómagyarázat található minden leckében: angol, francia és német. A nyelvtani magyarázatok szintén mindhárom nyelven elérhetőek. A könyvekhez készült *Munkafüzet* és külön *Szójegyzék*, nyelvtani tárgymutató is. Gedeon Márta egyik írásában kifejti, hogy szerinte jól használható ez a könyv ma is, mivel ideológiamentes. Rengeteg gyakorlatot tartalmaz, odafigyel a hungarikumok tanítására és háromnyelvű magyarázattal ellátott, igaz ez már soknak tűnhet a nyelvtanuló számára (GEDEON 2011). Durst Péter *Lépésenként magyarul. Magyar nyelv külföldieknek* c. könyve 2004-ben látott első ízben napvilágot. Azóta majdnem teljes tankönyvsorozattá nőtte ki magát. A *Lépésenként magyarul I.* kezdő nyelvtanulóknak szól, közvetítő nyelvet nem használ. A szerző aláhúzza a könyv előszavában, hogy kifejezetten a tantermi használatra készült, tehát nem önálló tanulásra szánta. A második rész az elsőhöz hasonló felépítésű. Bár a nyelvi struktúrák nem mindig tekinthetőek következetesnek, témáját tekintve még frissebb előző társainál, mivel megjelenik benne az internet világa is (GEDEON 2011). Mindkét könyvhöz tartozik CD-melléklet is, sőt oktatófilm is. Emellett készült még egy nyelvtani kézikönyv is a nyelvkönyvekhez, amely több nyelven is elérhető: a magyar mellett angol, német, olasz és finn nyelven is – a szerző Korchmáros Valéria. A tanároknak külön extra segédanyagokat is biztosít a könyv szerzője, ugyanis minden leckéhez készült teszt is, amely az internetről is letölthető.

A Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kara 2009-ben kiadta a Gyöngyösi Livia és Hetesy Bálint által írt *Jó reggelt!* c. könyvet, majd a folytatásban a *Jó napot!* c. könyvet, végül pedig a *Jó estét!* Ezeket a jegyzeteket saját diákjaiknak szánták, ezért a szókincs is ehhez a célhoz van igazítva. Nagy hangsúlyt fektet a szóbeli kommunikációra, a mindennapi élethelyzetekre. Gyórfy Erzsébet a könyvismertetőjében kiemeli, hogy a fokozatosság elve nagyon jól működik a szövegek kapcsán a *Jó reggelt* c. könyvben. Ugyanakkor kulturális tartalmát tekintve szegényesnek ítéli meg azt (GYÓRFFY 2013). Bár közvetítőnyelvet nem használ, de minden fejezet végén található egy háromnyelvű szöszedet magyar–angol–német nyelven. Számos hallásértési feladatot tartalmaz, a CD-melléklet mellett a könyv végén a forrásszövegek is megtalálhatóak. Minden fejezethez tartozik teszt is, amelynek a megoldókulcsát szintén tartalmazza a könyv.

S ha már itt tartunk, mindenképp meg kell említeni a Balassi Intézet mellett a magyar idegen nyelvként történő oktatásának másik nagy fellegrát a Debreceni Nyári Egyetemet. Legnépszerűbb tankönyvsorozatuk a *Hungarolingua sorozat*. „1991-ben indították el a Hungarolingua nevet viselő tankönyvprogramot, melyben ez idáig több mint 30 kiadvány látott napvilágot. A kiadványsorozat gerincét a kezdőknek szóló *Hungarolingua 1.*, a középhaladóknak szóló *Hungarolingua 2.* és a haladóknak szóló *Hungarolingua 3.* jelenti.” (MATICSAK 1997:90). Ezekhez gyakorlófüzetek és audio cd-k is tartoznak.

A felnőttoktatás mellett azonban nem lehet megfeledkezni a gyerekekről sem. „2004-ben elkezdődött a számítógép mellett felnőtt generáció legkorszerűbb igényeit is kielégítő tananyagfejlesztés a Határon Túli Magyarok Hivatala, majd a Szülőföld Alap támogatásával, a Balassi Intézet szakmai irányításával, és létrejött a már olvasni tudó kisebbeknek szánt *Kiliki a Földön* oktatócsomag kezdő és középhaladó kötete, a könyvek anyagát kiegészítő, 10 részes oktatófilm, amit a Duna Televízió készített és vetített, valamint az interneten megoldható multimédiás feladatsorozat, amelyben 10 x 10 feladat kapott helyet.” (NÁDOR 2013:5). A könyvet jelenleg egyes kárpátaljai iskolák is használják az idegennyelv-oktatásban.

Ezenkívül a Balassi Intézet a magyar mint származásnyelv oktatására a következő Balassi-füzeteket is megjelentette: *Miénk a vár!*, *Ünnepeljünk együtt!*, *Kalandra fel!*, *Játssz velünk!*, *Mesélj nekem!*. Az első számú füzet a *Miénk a vár!* szerző párosa Gordos Katalin és Varga Virág 8–12 éves, magyar származású gyerekek számára készített nyelvtani és szókincsfejlesztő gyakorlatokat, akik bár tanulmányaikat nem magyarul végzik, de otthon még hallanak magyar szót. Az *Ünnepeljünk együtt!* az előző füzet tulajdonképpen folytatása. A *Kalandra fel!* már azoknak a Magyarországon határain kívül élő magyar származású 10–18 éves fiataloknak készült, akik kevésbé tudnak magyarul. A *Mesélj nekem!* című kötet a magyar népmesék világával próbálja megismertetni a gyerekeket. Főként szövegértési feladatokkal próbálja fejleszteni a gyerekek nyelvtudását. Az eddigi tankönyvsorozat utolsó füzet a *Játssz velünk!* változatos feladattípusokat tartalmaz, lehetőséget biztosítva a tanár kollegáknak az ötlettáruk bővítéséhez. Az itt megjelent mesék világa szorosan kapcsolódik az előző füzetben tárgyaltakhoz.

Az utolsó könyv, amit ismertetnék, a Szita Szilvia–Pelec Katalin által írt *MagyarOK* című tankönyvcsalád, mely a magyar mint idegen nyelv megtanulására irányul. A teljes tankönyvcsalád A1+ szinttől indulva B1+ szintig fedi le a Közös Európai Referenciakeret nyelvtudási szintjeit. Az A1+ tankönyv első kiadása 2013-ban látott napvilágot a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudomány Kar kiadásában. Egyes fejezetei online formában is megtekinthető. Mindegyik könyvhöz készült *Munkafüzet* és interneten elérhető extra feladatlapok. A könyvekhez tartozó hanganyag szintén elérhető az interneten, mint ahogyan a *Tanári kézikönyv*, illetve közvetítő nyelveken (angol, német, francia és kínai) megírt összefoglalók, szójegyzékek. A könyv szerkezetét tekintve fokozatosságra törekszik. Logikus és konstans elrendezettsége segíti a nyelvtanulót minden fejezetnél. A könyv minden fejezete hasonlóképpen épül fel. Az egyes fejezetek első oldalán a fejezetek címe alatt képek láthatóak. A képek alatt pedig címszavak olvashatóak, amelyek a témával kapcsolatosak. Ilyen pl. a használati tárgyak, emberi tulajdonságok, közlekedési eszközök, útbaigazítás. Miután a nyelvtanuló megismerkedik az új szavakkal, rögtön mondatba foglalás következik. Ezt pedig mintapárbeszéd követi, amelyek reprodukálását a nyelvtanulónak kell megtennie. Rengeteg hangfelvétel, hallgatási feladat nyújt segítséget ebben. Ezután valamilyen nyelvtani összefoglaló táblázat következik,

amelyek begyakorlására számos példa szolgál. A tanegységeket színesíti a *Kiejtés* című oldal, ahol hangok kiejtését, mondatok intonációját lehet gyakorolni. A tananyagtartalom a hétköznapi életből vett témákat dolgozza fel sok mintapárbeszéd alkalmazásával. A nyelvtani témák táblázatos formája áttekinthetővé teszi azt. Mind a négy készség fejlesztésére egyformán igyekeznek.

Összegzésként elmondható, hogy a '90-es évektől kezdve már egy jóval kommunikatívabb irányt fedezhetünk fel a könyvekben. A párbeszéddek drilleztetése, életszerű helyzetek, szerepjátékok alkalmazása, a nyelvtan kontextusbeli megnyilvánulása legalábbis erre enged következtetni. Ezenkívül pedig innovatív jelleget ölt még a digitális világ bevonása a nyelvoktatásba. Az interneten elérhető tananyagok, hanganyagok, tesztek, munkalapok hatalmas segítséget nyújtanak mind a tanulók mind pedig a tanárok számára.

Az eddig említett könyvek természetesen nem fedik le teljes mértékben az összes megjelent kiadványt, ezenkívül még számos egyéb magyar mint idegen nyelvkönyv látott napvilágot Magyarországon és külföldön. Ezek a könyvek tekinthetők régebben és ma a leggyakrabban használt nyelvkönyveknek. A tanulmányban felsorolt könyvek az adott időszakra jellemző módszer tükröződése, legyen szó akár a nyelvtani-fordító módszerről, vagy a kommunikatív irányról. Míg a 60-as évek középpontjában a grammatika állt, addig a '90-es évektől egyre inkább a beszédkészség fejlesztésére helyeződik át a hangsúly. Mind a felnőtt oktatásban, mind pedig gyerekek tanítását illetően biztosított a tankönyvellátás. Nyelvtipológiai szempontból a magyar nyelv származásnyelvként történő tanulására is készültek könyvek Magyarországon, segítve ezzel a diaszpórában élőket. Az elemzések kapcsán arra jutottam, hogy a bemutatott könyvek jó kiindulási alapot nyújthatnak a Kárpátalján élő, magyart tanulni kívánók számára, illetve az oktatóknak. Ugyanakkor, mégis azt gondolom gyakorló nyelvpedagógusként, hogy a tanulás eredményességnek növelésében Kárpátalján nagy szükség van olyan magyar mint idegen nyelvi tankönyvekre, amelyek különös tekintettel vannak az ukrán nyelvű környezetre, és kulturális tartalmukban specifikusak az adott környezetre. Ezen feltételezések igazolásához azonban további kutatásokra van szükség.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BÁRDOS JENŐ: *Élő nyelvtanítástörténet*. Budapest, 2005, Nemzeti Tankönyvkiadó.
2. BEREGSZÁSZI ANIKÓ: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSA KÁRPÁTALJÁN – Elméleti kérdések és gyakorlati problémák. *THL2- A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, 2016. 1–2 sz. 65–69 p.
3. BEREGSZÁSZI JÁRÁSI KÖZIGAZGATÁSI HIVATAL OKTATÁSÜGYI FŐOSZTÁLYÁNAK ADATBÁZISA 2018
4. BEREGSZÁSZI VÁROSI TANÁCS OKTATÁSÜGYI FŐOSZTÁLYÁNAK ADATBÁZISA 2018
5. ÉDER ZOLTÁN: A magyar mint idegen nyelv diszciplináris helye. In Giay Béla (szerk.): *A magyar mint idegen nyelv fogalma. Hungarológiai Ismerettár* 6. 1991. 185–212. p.

6. GEDEON MÁRTA: A magyar nyelvkönyvek az idő fogságában. *Őrszavak* 2011. 3.
7. GIAY BÉLA–NÁDOR ORSOLYA: *Magyar mint idegen nyelv / hungarológia*. Tankönyv és szöveggyűjtemény, Budapest, 1998 18.p.
8. GYÖRFFY ERZSÉBET: Gyöngyösi Lívია–Hetesy Bálint: Jó reggelt! Magyar nyelvkönyv Budapest, Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar, 2011 276. *THL2. A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata* 2013.1–2 sz. 147–150 p.
9. MATICSÁK SÁNDOR: A magyar mint idegen nyelv oktatásának új feladatai. *Nyelvünk és Kultúránk*, 1997. 90. 82–91.p.
10. NÁDOR ORSOLYA: A magyar mint idegen és mint származási nyelv tanításának néhány kérdése. *Őrszavak* 5. 2013/9
11. VAVRA KLÁRA: A nyelvoktatás kezdeti szakaszának jelentősége. In B.Nádor Orsolya–GiayBéla–Varga Márta (szerk.): *Hagyományok és módszerek II. Hungarológiai Ismerettár* 8, 1990. 222–226 p.
12. VÁRADI NATÁLIA, II. RÁKÓZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA FELNŐTTKÉPZÉSI KÖZPONT ADATBÁZISA 2016–2017
13. SZÉPE GYÖRGY: A „magyar mint idegen nyelv” néhány diszciplináris kérdése. In Giay Béla (szerk.): *A magyar mint idegen nyelv fogalma. Hungarológiai Ismerettár* 6. 1991. 145–184. p.
14. Kárpátaljai sikertörténet a magyar mint idegen nyelv tanfolyam harmadik alkalommal is. Forrás: <http://kmf.uz.ua/hu/karpataljai-sikertortenet-magyar-mint-idegen-nyelv-tanfolyam-harmadik-alkalommal/> (Letöltés ideje: 2018.02.16.)
15. Magyar nyelvtanfolyamok indultak Kárpátalján. Forrás: <http://genius-ja.uz.ua/magyar-nyelvtanfolyamok-indultak-karpataljan.html> (Letöltés ideje: 2018.02.16.)

Л 67 **LIMES.** Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці П. 2020/Випуск VII/Том 1. Редакційна колегія: Ільдико Орос (головний редактор) та Єлизавета Молнар Д. (відповідальний редактор) [та ін.] – Берегове–Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці П – ТОВ «РІК-У», 2020. – 328 с. (угорською, українською, англійською та німецькою мовами)

ISSN 2411-4081

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці П. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці П, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том об'єднує праці з історії, педагогіки, мовознавства, економіки, соціальної географії, соціології, матеріалознавства і технологій.

УДК 001.89(058)

Наукове періодичне видання

LIMES

Науковий вісник

Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці II

2020 р.

Випуск VII

Том 1

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія KB №20762-10562P від 08.05.2014 р.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці II
(протокол №1 від 10.02.2020 р.)*

Головний редактор:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Відповідальний редактор:

*Слизова Молнар Д., доктор філософії з гуманітарних наук
(кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)*

Редакційна колегія:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Адальберт Рац, доктор філософії з природничих наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Емьовке Бергхауер-Олас, доктор філософії з галузі соціальні та поведінкові науки (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Золтан Кормочі, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит (кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет), Ібоя Самборовскі-Нодь, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Ллона Лехнер, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Катерина Дудич, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Лорант-Денеш Давід, забілітований доктор у галузі «регіональні науки», професор (Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана), Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Марія Ген, кандидат біологічних наук, забілітований доктор у галузі «науки про довкілля» (кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана), Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Олена Біда, доктор педагогічних наук, професор (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Роберт Бачо, доктор економічних наук, професор (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Тетяна Чонка, кандидат філологічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Томаш Врабель, кандидат філологічних наук, доцент (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Юдіта Павлович, кандидат педагогічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Юрій Чотарі, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Відповідальний за випуск:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ: *Мелінда Орбан та Олександр Добощ*

ВЕРСТКА: *Вікторія Товтін*

КОРЕКТУРА: *Льдіко Гріца-Варцаба, Олександр Кордонець та Томаш Врабель*

ДИЗАЙН ОБКЛАДИНКИ: *Ласло Веждел*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Чері Янош» при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд За Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: **Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II** (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) *Статут «Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II» (Затверджено протоколом загальних зборів Благодійного фонду За ЗУІ, протокол №1 від 09.12.2019р., прийнято Загальними зборами ЗУІ ім. Ф.Ракоці II, протокол №2 від 11.11.2019р., зареєстровано Центром надання адміністративних послуг Берегівської міської ради, 12.12.2019р.) та ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року**

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

Шрифт «Times New Roman». Папір офсетний, щільністю 80 г/м².
Ум. друк. арк. 26,7. Формат 70x100/16. Замовл. № 2285. Тираж 300.